

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران
مدرسه علمیه الزهرا (سلام‌ا... علیها) شهرستان یزد

عنوان
آموزه‌های اخلاقی نهضت عاشورا

استاد راهنما
سرکار خانم رسولیان

پژوهشگر
فاطمه ثقفی

پاییز ۹۶

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده

یکی از مهم ترین ابعاد در نهضت عاشورا، بعد اخلاقی آن است که قیام را جاودانه و جهانی می سازد. و از دلایل قیام امام حسین علیه السلام، حفظ ارزشها و احیای دین اسلام است و اخلاق هم یکی از ابعاد اسلام که از جایگاه والایی برخوردار است و عامل گسترش و جاودانگی آن می شود.

متأسفانه با گذشت زمان و متحول شدن جامعه و تغییر یافتن ارزش ها کم کم در راستا و معرض فراموشی و از یاد بردن هدف قیام امام حسین علیه السلام قرار گرفته ایم و از پیام ها و درسی که امام علیه السلام به جهانیان داد غافل شده ایم و از قیام عظیم عاشورا تنها دیدگاهی سطحی گرایانه داریم که عاملش بی اطلاعی یا کم اطلاعی خودمان از این واقعه است. که اگر نهضت عاشورا را مورد بررسی قرار دهیم خواهیم دید که فراتر از یک قیام است و آموزه های بسیاری را به انسان یاد می دهد که در این مقاله به آموزه های اخلاقی قیام که باید در رفتار یک مسلمان شکل بگیرد می پردازیم.

کلید واژه: آموزه اخلاقی، نهضت، قیام، عاشورا

قیام عاشورا و نهضت امام حسین علیه السلام تنها یک قیام نبود بلکه یک درس عظیمی بود برای تمام جهانیان در همهٔ زمان ها و تمام کسانی که فطرت پاکشان را در تیرگی ها و ظلمات دنیایی فراموش نکرده باشند.

تعالیم اسلام دارای سه بعد: احکام، اخلاق، عقاید است و مسلمان کسی است که در این سه بعد خود را خواسته باشد. عقایدش را تحکیم کند و احکام را فرا گیرد و اخلاق اسلامی و باید و نباید ها را در رفتارش پیاده کند.

اگر خوب دقت کنید خواهید دید که در نهضت عاشورا تمام ابعاد اسلام پیاده شده و آن را اگر از هر بعد مورد بررسی قرار دهید، آن قدر سرشار از درس، مشق و عشق و معرفت است که خود کتابی انسان ساز است .

در این مقاله به بعد اخلاقی و آموزه های آن در نهضت عاشورا پرداخته ایم. در این زمینه در کتاب پیام عاشورا از آقای محدثی در فصل سوم هم به این موضوع پرداخته است که ما در این مقاله به تفصیل به آن اشاره می کنیم.

امام حسین علیه السلام باقیامشان اسلام را جان دوباره بخشیدند و شاید اگر قیام شان نبود مدت‌ها بود که اسلام به فراموشی سپرده شده بود.

قیام امام حسین علیه السلام به جهانیان درس بزرگ اخلاق داد، اخلاقی که یکی از مهم‌ترین ابعاد اسلام است و در ظاهر مسلمانی بیشتر نمایان است که در ذیل به نمونه‌هایی از آن در قیام عاشورا اشاره می‌کنیم و به تفصیل می‌پردازیم.

اخلاص

اعمال انسان بر اساس نیت اوست و در ابتدای هر کاری انسان باید نیت خود را خالص گرداند و آن را تنها برای خدا و رضای او انجام دهد.

همانگونه که سیره امامان معصوم علیهم السلام هم همین بوده است، آنها حتی در کوچکترین کارهایشان انگیزه غیر الهی نداشتند و همواره برای اسلام و حفظ آن واز همه مهمتر رضای خدا و عمل به وظیفه، عمل می‌کردند. در طول تاریخ قیام‌ها و نهضت‌هایی متفاوت و بسیاری اتفاق افتاد که گاه لشکر و سپاه عظیمی فراهم کرده اند و جنگیده‌اند، مانند: ناپلئون، صدام و... که اگر انگیزه آنها را در این جنگ‌ها و قیام‌ها بررسی کنید، می‌بینید انگیزه‌ای به جز منافع مادی، قدرت طلبی و مطرح شدن شخص چیز دیگری نبوده است.

اما نهضت‌ها و قیام‌هایی اتفاق افتاده است که افراد و لشکریان آنها برای این دست به قیام زدند و به دفاع پرداختند که از دینشان و اسلام پاسداری کنند و نگذارند که افراد ستمگر همان طوری که طبق میل و هوای نفسشان است بر روی زمین کنند و دستورات خدا را زیر پا گذارند، این مردان بزرگ و وظیفه خود دیدند که بروند و قیام کنند، که دریکی از ماندگارترین و خالصانه‌ترین قیام‌ها، نهضت عاشورا، انگیزه و هدف امام حسین علیه السلام و یاران باوفایشان نیتی جز انجام تکلیف و کسب رضای خداوند نداشتند. گرچه ما معتقدیم که امام معصوم علیه السلام انگیزه‌ی غیر الهی در وجودش راه یافتنی نیست، اما برای اثبات آن می‌توانیم از چگونگی برخورد امام با حکومت وقت (یزید) نیت خالص ایشان را دریابیم که امام به هیچ طریقی به بیعت با یزید راضی نشدند، چرا که بیعت به منزله تأیید حکومت یزید و کارهای او به حساب می‌آمد و چنانچه که می‌دانید یزید مردی فاسق و ظاهراً

بنا به قول ابن قولویه، وقتی امام حسین علیه السلام نماز صبح را به جای آورد و رو به سوی نمازگزاران نمود و بعد از سپاس خداوند به آنان فرمود: خداوند به کشته شدن شما و من در این روز اذن داده است و بر شماست که صبر و استقامت در پیش گرفته با دشمن بجنگید. (قولویه، 1356، ص 37)

در این سخنان حسین بن علی علیه السلام تاکید می فرماید کشته شدن به امر پروردگار است و پایداری در برابر مخالفان باید روش مبارزان مومن باشد به علاوه روح پایداری از ارتباط با پروردگار به دست می آید و باید در میان رزم از عبادت و پرهیزگاری مدد گرفت. نابرابری دو سپاه از نظر تعداد و نیرو و سلاح جنگی و نیز محاصره امام و یاران و منع شدن آنان از آب و آذوقه شرایط بسیار آشفته ای را بر سلحشوران عاشورا تحمیل کرده بود. در این حالا امام بیعت را از یارانش برداشت و به آنها فرمود: از تاریکی شب استفاده کرده و بروید و افزود اهل بیت و بستگان مرا نیز همراه خود ببرید اما آنان سختی ها و فشارها را بر خود هموار نمودند و به خود اجازه تنها گذاشتن امام را ندادند. (اصفهانی، 1385، ص 112)

جائفشانی و شهادت

صحنه ی عاشورا و دلآوری های سیدالشهدا علیه السلام و بنی هاشم و اصحاب و جلوه زیبایی از شهادت طلبی آنهاست. شهادت طلبی و با آغوش باز مرگ را پذیرا شدن در حادثه کربلا موج می زند. عاشورا صحنه ای از تجسم ایمان و عدالت و رسالت نجات بخشی است از گرداب جهل و نادانی است.

حضرت در هنگام خروج از مدینه در نامه ای خطاب به بنی هاشم این گونه نگاشت :

«...فانَّ منْ لِحَقِّ بِي مِنْكُمْ اسْتِشْهَدُوا مِنْ تَخَلَّفَ لَمْ يَبْلُغِ الْفَتْحُ وَالسَّلَامُ :

از شما هر که به من بپیوندد به شهادت می رسد و هر کس هم تخلف کند و باز ماند به فتح نمی رسد و السلام» (ابن

شهر آشوب، 1421، ج 4، ص 76)

و یا در عبادت دیگری با تضرع می نماید :

«مَنْ كَانَ بِأَذْلَافِنَا فَلْيَرْحَلْ مَعَنَا. هَرَكْسَ أَمَادُغِي بِذَلِّ جَانٍ وَ مَالٍ خُود رَادِرْ رَاهَ مَا دَارِدْ هَمْرَاهَ

ماباید» (مجلسی، 1403، ج 44، ص 366)

امام شهادت طلبی ربابی دانست که ضمن بهره مندی خود از آن به بساط ظلم و ستم را فرو خواهد ریخت و در روز تاریخ الگویی برای مبارزه باستمکاران خواهد گردید. این شهادت طلبی درحقیقت تعبیر نو وزیبایی از مسئله مرگ و زندگی بود زیرا حیات و همراهی باحکومت وقت درنظر امام علیه السلام درکم ترین ارزشی برخوردار نبود چرا که مرگ با عزت بهتر از زندگی باذلت است .

درکلمات و عبارات سیدالشهدا علیه السلام و اصحاب او شهادت طلبی درراه خدا موج می زد.

این کلام یاران آن حضرت درشب است که می گفتند :

«الحمد لله الذی اکرمننا بنصرک و شرفنا بالقتل معک. سپاس خدایی را که بایاری کردن تو ما را گرامی داشت و باکشته شدن همراه تو ما را شرافت بخشید.» (جزری، 1386، ج 2، ص 563)

این عبارت در زمانی ابراز می شود که امام بیعت خویش را از همگان برداشتند و فرمود هرکس می خواهد برود و آنان اینگونه اعلام وفاداری و شوق به شهادت را نشان دادند.

بنابراین آنچه برزیبایی های کربلا و قیام عاشورا افزود و آن را الگویی برای تاریخ قرار داده است، روحیه استقبال از مرگ و شهادت بود که این روحیه نزد تمام ملت ها ارزشمند و پسندیده و عامل موفقیت در راه نیل به هدف می باشد.

نتیجه گیری

امام حسین علیه السلام باقیامش دین اسلام را احیاء کرد و به تمام مسلمانان درس و عشق و محبت به خدا را داد و از تمام دارایی اش برای رضای خدا گذشت و به مسلمانان آموخت که اسلام فراتر از آن است که می اندیشد ، اسلام دینی است که انسانیت را به بشر می آموزد و جدا از آن نیست .

سیدالشهدا علیه السلام به جهانیان گوشزد کرد اسلام تنها احکام و عقاید نیست ، بلکه دینی است جامع که مدرس عزت و آزادگی است .

مأمسلمنان که خود را تابع و رهرو امام می دانیم ، در این جامعه که ارزش ها جای خود را به نادرستی ها و ضد ارزشها داده اند و افراد به عنوان روشنفکر روش های غلط و ضد دینی را رواج داده اند ، باید خود را موظف بدانیم که از قیام ها و نهضت عاشورا درس بگیریم و انسانی اخلاقی و در رفتار نمونه و الگو باشیم که دیگران را به سوی دین خود سوق دهیم .

انسانی باشیم آزاده که با اخلاص در راه هدایت بشر گام بر می دارد و از خود شجاعت نشان می دهد و همواره مطیع امام زمان و ولایتمدار است و از موانع هراس نداشته باشد و با صبر و استقامت در مسیر حق جانفشانی کند.

و من الله توفیق.

منابع و مأخذ

*قرآن کریم

- 1) ابن شهر آشوب مازندرانی، محمد بن علی، مناقب آل ابی طالب، چاپ دوم، مکتب حیدریه، بیروت، 1421.
- 2) اصفهانی، ابوالفرج، مقاتل الطالبین، چاپ دوم، موسسه دارالکتاب للطباعه والنشر، قم، 1385.
- 3) آیتی بیرجندی، محمد ابراهیم، بررسی تاریخ عاشورا، چاپ یکم، نشر اخلاق، بی جا، 1381.
- 4) جزری، علی بن محمد بن اثیر، الکامل فی التاریخ، چاپ یکم، دارصادر، بیروت، 1386.
- 5) خوارزمی، ابو موید موفق بن احمد، مقتل الحسین علیه السلام، چاپ دوم، الزهراء، نجف، 1367.
- 6) طبری، محمد بن جریر بن یزید، تاریخ الطبری، چاپ چهارم، موسسه اعلمی، بیروت، 1403.
- 7) قولویه، جعفر بن محمد، کامل الزیارات، چاپ یکم، المکتبه المرتضویه، نجف، 1356.
- 8) قمی، عباس، مفاتیح الجنان، ترجمه مهدی الهی قمشه ای، چاپ دوم، نشر فرهنگ اسلامی، تهران، 1374.
- 9) گروه حدیث پژوهشکده باقرالعلوم (محمود شریفی، محمود احمدیان، حسین زینالی، محمود مدنی) فرهنگ جامع سخنان امام حسین علیه السلام، چاپ یکم، نشر بین الملل، تهران، 1382.
- 10) مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، چاپ دوم، موسسه وفا، بیروت، 1403.
- 11) محدثی، جواد، پیام های عاشورا، چاپ دوم، پژوهشکده تحقیقات اسلامی، قم، 1379.
- 12) مفید (العکبری البغدادی)، محمد بن نعمان، ارشاد فی معرفه حجج الله علی العباد، چاپ یکم، موسسه آل البيت، لاهیات التراث، قم، 1413.
- 13) مصطفوی، حسن، التحقيق فی الکلمات القرآن، طبعه الاولی، وزاره الثقافه والارشاد الاسلامی، بی جا، 1386.

14) موسوی مقرر، سيد عبد الرزاق، مقتل الحسين عليه السلام، چاپ يكم، موسسه نور، 1423.

15) نظري منفرد، علي، قصه كربلا، چاپ هفتم، انتشارات سرور، قم، 1380.

16) واسعي، عليرضا، نگاهی نو به جريان عاشورا، چاپ هفتم، انتشارات بوستان كتاب، قم، 1383.